

Eörsi úr, olvassa ön, amit ír?

„A fasizmus mint lelki igény.” Íme, valami, aminek neve lett, de nem létezik. Nem is létezett soha. A fasizmus idején sem. Nem hiszem, hogy bármely gondolkodó ember merné ezzel a kifejezéssel jellemezni – a Hitlerjugendbe belépett német fiatalokkal párhuzamot vonva – azt, amit Eörsi a tévén keresztül a kormányoldal tömeggyűlésein fedezett fel a magyar fiatalokban.

Ahhoz hogy felfedezését igazolja, szüksége volt arra, hogy az Orbán Viktorért rajongó és politikai ellenfelei iránt elszennvét nyilvánító tömeg magatartását általánosságban tömegpszichológiai rémségként írja le, gyilkos rendszerek fanatikus tömegmegmozdulásaival egyezően deklarálja. Megteszi, gondolkodás nélkül, holott tudja, hogy akár öt szurkoló is pontosan ilyen társas lélektani jelenségeket produkál, rendszertől, kortól, ideológiáktól függetlenül. Ez a jelenség önmagában nem rémség, hanem az emberi természetnek egy vonása, amelynek vannak nevetéses, szánalmas, borzalmas és megható változatai is. Ennek ellenére, csak hogy a Kossuth téri vagy a testnevelési egyetemi tömeggyűléseket elítélhesse, azonnal a náci tömeggyűlések leírását olvassa rájuk, mintha azonosak volnának: fiatalok gyűltek össze, hogy „éltessék a Vezért”.

S ha ez a jellemzés nem meggyőző – hiszen a náci tömeggyűlések harci összejövetelek voltak, pogromokkal, erőszakkal körítve –, Eörsi a valóság helyett a képzeletben folytatja a bizonyítást: „Könnyű elképzelni, mi történt volna, ha az első forduló súlyos vereségének sokkjától megkergült több százézes tömeget végigsétáltatják Pesten... A fanatizálás vezérkultuszos formájának az a sajátossága, hogy a tömeg a legvérlázítóbb aljasságot is erkölcsi pátozzsal követi el.” Eörsi állítása szerint tehát a demokratikus

választások téje miatt izgatott, de amúgy békés tömeggyűlés csak azért nem vált fasiszta iszonyattá, mert a „végigsétáltatás” elmaradt. De csak ideiglenesen, a Fidesz–MDF koalíció elvesztette ugyan a választásokat, de a veszély most már állandó: „bármikor megpróbálhatják nyakunkba zúdítani a szittyia fergeteget”. Ami nem jelent kevesebbet, mint hogy bármely tömegrendezvény, ahol a következő négy évben öt embernél több összegyűlik, hogy mondjuk az új szocialista–szabad demokrata koalíciót bírálja, ab ovo fasiszta összejövetel lesz, nem is kell, nem is szabad gondolkodni a minősítésen. Bárki, aki Viktort kiált, voltaképpen a „hatalom megtartásának erőszakos kísérlete” hívószavát kiáltja (mintha sor került volna erre a kísérletre).

Orbán Viktor Eörsi szerint, a liberális kritika szerint már régóta, legalábbis az SZDSZ-szel való szakítása óta, de alighanem inkább már születése óta hataloméhes, gátlástalan politikai fenevad. Ha nem látszik annak, akkor annál inkább az, mert még leplezi is. Kollégiumi tanárai, tanítói sorra megtagadták, ahogy, kétségtelen, ő is elfordult tőlük. Mivel azonban szabad választásokon elnyert kormányzati szerepétől a szabad választásokon elszennvedett veresége miatt éppen búcsúzni készül, mindaddig, amíg elfogadja a demokratikus rend alapszabályait, nem indulhatunk ki abból, mintha igazából nem fogadná el őket. Meglehet, Orbán önkényesen értelmezte demokratikus felhatalmazásai némelyikét. Tessék mondani olyan újonnan létrejött demokráciát az elmúlt két és fél ezer évből kelettről nyugatig, ahol nem került erre sor. (Vagy jó öreg demokráciákat, ahol nem esik meg ez ma is.)

Mondjunk például a híres Bokros-csoomag demokratikus cselekedet volt-e? Akkor sem volt az, ha elfogadjuk, hogy min-

dent ennek köszönhetünk. Akkor is egy önkényes, nem tervezett, be nem jelentett, kapkodva összehozott, demokratikusan el nem fogadott – mert mint tudjuk az Orbán-kormány egyébként jogos ellenzéki kritikájából, a parlamenti többség önmagában még nem demokrácia –, több részletében alkotmányserő gazdaságpolitikai döntés volt. Az is lehet különben, hogy demokrácia mindaz, amit a demokrácia elvisel, kibír. Hol többet, hol kevesebbet.

Magától értetődő, amióta demokrácia van, hogy államférfiak kellenek hozzá, akikkel a polgár lélekben azonosulhat. Aki a polgár helyett és a polgár nevében intézik a közügyek egy részét. Most, amikor talán először esett meg velünk új demokráciánk történetében, hogy a civil sokaság önmaga valódi politikai képviselőjének vélt valakit, egy politikai vezetőt, minden megszokott szkepszis, szorongás nélkül, olyan ünnepi lelkülettel, mely a stabil demokráciákban magától értetődő, akkor ez rögvést a vezérelv megnyilvánulása? A demokratikus közéletben megszerzett politikai karizma nem lenne más, mint antidemokratikus förtelem?

Pedig egyszerű a történet. Személyben, Csúrkát, Torgyánt és az egész múltbéli szocialista névsort is beleszámolva, senki nem kapott annyi megbélyegző, megsemmisítő, lekicsinylő, démonizáló, gyűlölködő megjegyzést, kritikát, mondjuk személyesen Eörsitől is, mint éppen Orbán Viktor. Orbán azonban ettől a kritikai hadjárattól nem esett össze, nem semmisült meg, kibírta. Kettős következménnyel. Hívei, hogy kitarthassanak mellette, és hogy önbecsülésüket is meg-

tarthassák, folyamatos öngizolásra kényszerültek. Ellenfelei, hogy Orbán felfelé ívelő pályáját – kiindulópontjukat fel nem adva – megértsék és megmagyarázzák, egyre fantasztikusabb és egyre rémületesebb feltevésekbe bonyolódtak, egyre engesztelhetlenebb kritikai hangot kellett használniuk.

Így állt elő az a lélektani helyzet, hogy a lakosság egyik fele, a kritika által vezérelt fele Orbán Viktort már szinte a rossz megtestesülésének tartja, aki, ha tehetné, egyszerre kiáltatná ki magát királynak,

Szerintem végső fokon a fasizmus bélyegének könnyelmű osztogatója is holokauszt-revizionista.

Ducénak és Horthy Miklósnak, a kritikát elutasítók pedig politikai hősiükként ünneplik, a mesebeli legkisebb fiúként, aki soha nem hagyja magát.

Eörsi ebben a történetben most kétségtelenül újabb fordulatot kezdeményezett. Azzal, hogy a kormány mellett álló fiatalok tömegének magatartásában felfedezte „jól láthatóan és hallhatóan a fasizmust mint

őszinte lelki igényt”, a maga részéről a legvégsőkig vitte az ügyet. A fasizmus olyan mocskor, amivel (európai) ember (európai) emberek elé nem állhat. Amit mindmáig írmagjában is irtanak ezen a világtájon. Eörsi felfedezte a rettenetes kórt magyar fiatalok százazeireiben. Ezzel a maga részéről törvényen kívül állónak nyilvánította a Fideszt, előre felhatalmazást adott bármely antidemokratikus akcióra ennek a viperafészeknek a kifüstölésére, előre igazolt minden törvényteleniséget a demokratikus törvényesség helyreállítása érdekében.

A fasizmus mint lelki igény nem a kormánypárti gyűlés fiataljait jellemzi, hanem magát Eörsi Istvánt. Neki van szük-

sége személyes lelki okokból vagy számitásból a fasizmus fölfedezésére mindenhol, ahol a világ kicsúszik, kilóg értelmezői öntudatának fennhatósága alól. Neki kell a világban való otthonosságához, hogy akiben nem ismer önmagára, abban halálos ellenségére ismerjen rá.

Orbán Viktor, a távozó kormányfő még egyetlen röpgyűlést sem tartott, de máris egy réms tömegmozgalom szervezésének történelmi vétkeiben marasztaltott el. Még nem is létezik ez a tömegmozgalom, máris be van skatulyázva, fel van címkézve. Demokrata ilyen jászában nem vehet részt.

Gyűlölettel a gyűlölet ellen? Nem fog menni. A gyűlölet maga terem magának tárgyat. Mindent képes a maga képére és hasonlatosságára átformálni. Meglehet, Eörsinek valami egészen más baja van, mint ami látszik, mondjuk kivan a nemzetiszalagtól (maszlagtól), az (ál)szentlélektől, de a szellemi inkvizícióhoz, melyre kedve támadt, súlyosabb vádat kellett előállítania.

Miféle vétség fasizmussal igaztalanul vádaskodni? Egy valódi pofonnál mindig kisebb, persze. Ám a holokauszttagadás sem tettelesség, mégis súlyos bűn. Szerintem végső fokon a fasizmus bélyegének könnyelmű osztogatója is holokausztrevizionista. Hiszen ha bármi fasizmus lehet, akkor a holokauszt sem feltétlenül valami.

Múlt és jövő ma bizonytalan. Most szavakkal történelmet építhetünk és történelmet rombolhatunk. Meg is tesszük önfelédten nap mint nap. Még az is megeshet, hogy magunk(nak) támasztjuk fel szavainkkal azt a múltat, amitől rettegünk. Magunk(nak) idézzük fel azt a jövőt, amitől szorongunk.

Takács Géza
tanár